

madžarska vprašanja, razen urednika B. Gunda, ki objavlja spis o začetkih rastlinogojstva pri severnoameriških Indijancih, kjer je leto dni raziskaval.

Med ostalimi razpravami obravnavajo kar štiri razne teme iz živinoreje.

Vilko Novak

Ujváry Zoltán:

Az agrárkultusz kutatása a magyar és az európai folklórban

= Műveltség és hagyomány XI.) Debrecen, 1969, Str. 285

Kot XI. zvezek zbornika etnološkega inštituta na univerzi v Debrecenu (s podnaslovom: *Studia ethnologica Hungariae et centralis ac orientalis Europae*), ki mu je avtor sourednik, je Ujváry objavil delo z naslovom Raziskovanje agrarnega kulta v evropski in madžarski folkloristiki. Avtor je napisal doslej že vrsto razprav s tega območja, tako da se mu je pričujoče delo razvilo v dolgoletnem nadrobnejšem študiju. Seznam uporabljenega slovstva na 30 straneh priča, kako na široko in temeljito je zajel ta vprašanja. Nemški povzetek pa omogoča vpogled v glavno vsebino knjige.

U. je ob dolgoletnem zbiranju in sistemiziranju gradiva o madžarskem poljedelskem življenju in kultu ter njega primerjavi z evropskim gradivom reševal tudi teoretična, metodološka vprašanja. Pri tem je spoznal, da domače snovi ni moč razložiti, dokler niso pojasnjena teoretična vprašanja na podlagi dosedanjega raziskovanja tega področja v Evropi. Zato ima avtor to delo za prvi zvezek svoje bodoče sinteze o madžarskih poljedelskih šegah in »obredov«. Ker podobnega dela o razvoju teh vprašanj v Evropi ni v kakem bolj dostopnem jeziku, je velika škoda, da bo Ujváryjeva knjiga ostala večini etnologov neumljiva. Vendar brez poznavanja njegovega dela nihče ne bo mogel več uspešno raziskovati tega področja. Potem ko je pregledno prikazal razvoj preiskovanja teh vprašanj pri Madžarih in glavne teoretične dosežke v Evropi, je označil pomen »vélikega prednika« v tem delu — Wilhelma Mannhardta. Nadrobnejšemu razboru »ekstremističnih ocen« njegove teorije je namenil naslednje poglavje. Posebej raziskuje »antične bogove in kulte v novodobnih agrarnih obredih«, rodovitnostno čaranje, žetvene šege in žitne duhove v Frazerjevi teoriji, Demabozanstva, teorijo transpozicije vegetacijske moči, metodo raziskovanja delovnega mita, žrtve v agrarnem kultu, zvezo šemskih iger in šeg z agrarnim kultom — tu upošteva tudi naše šege —; terio- in antropomorfna bajna bitja, vrsto vprašanj o adaptaciji, difuziji, sprejemah in migraciji v poljedelskih šegah in drugih izročilih.

V predzadnjem poglavju o madžarskih poljedelskih obredih in evropskem agrarnem kultu podaja pregled dognanj o najstarejšem poljedelstvu pri Madžarih, v katerem išče sledove najstarejšega poljedelskega kulta v dobi pred 10. stoletjem. Od 11. stol. dalje, ko je bilo madžarsko poljedelstvo pod različnimi vplivi, so sledovi in prvine tega kulta bolj jasni, saj so prihajali od različnih strani k Madžarom. Nadrobneje raziskuje šege s setvenim krumom, z jajcem ob setvi ter puščanje klasja na njivi kot primere nadaljnjega takega raziskovanja na tem področju, pri čemer je avtor obilno uporabil ostalo evropsko slovstvo in tako pokazal na zveze madžarskih šeg ter varovanj s sorodnimi evropskimi šegami.

V zadnjem poglavju je povzel U. svoja dognanja ter nakazal naloge nadaljnjega raziskovanja. Le-to bo moralo predvsem ločiti racionalne in magične prvine v poljedelskih šegah; dalje analizirati pripovedke in legende o hranilnih rastlinah ter dognati njih zvezo z agrarnimi izročili. Po kartografskem prikazu razširjenosti in razčlenitvi prvin v šegah bo sledila njih funkcionalna razlaga, kar bo vse pogoj za primerjavo s poljedelskim izročilom srednjeevropskih ljudstev.

Odično Ujváryjevo delo bo tako s svojo metodo kot z gradivom znatno olajšalo raziskovanje poljedelskih šeg in verovanj drugod v Evropi — marsikje ga bo šele pobudilo —, obenem pa priča o zavirljivi ravni madžarske etnologije, posebej še prizadevanj debrecenskega univerzitetnega inštituta pod vodstvom Béle Gunde.

Vilko Novak

Walerian Sobisiak: Wieskije wlokiennictwo w Wielkopolscie.

Porownawcze studium historyczno-etnograficzne. Poznan 1968, str. 264

Ta prva monografija o tkanih izdelkih v velikopoljskih vaseh skuša zgodovinsko rekonstruirati to dejavnost s primerjavo z gradivom iz drugih poljskih območij in iz srednje Evrope. Objavljenega gradiva in delnih obravnjav tega predmeta z raznih vidikov na Poljskem sicer ne manjka, toda avtor je z lastnim delom vse to bogato izpopolnil in zлил s svojimi dognanji v pregledno sintezo. V posebnem poglavju je obdelal pomen Velikopoljske kot tkalskega središča od prazgodovinske dobe sem. Za tem je orisal pridelovanje lanu in konoplje ter razvoj ovčarstva. Temu sledi prikaz razvoja vseh vrst tehnik: platnarstva, suknarstva, pletenja in vrvarstva. Naslednji poglavji osvetljujejo pomen tkalstva in njegovih izdelkov v ljudskem življenju. V prvem je obravnavan snovni pomen izdelkov: za lastno uporabo, za uporabo vaške skupnosti in za širšo zamenjavo. V drugem pa sicer kratko, a nadrobno razporejeno pomen v duhovnem življenju: v vegetacijski magiji, magične praktike pri predelovanju slame in volne, magične prvine pri predenju; skupno delo — pomoč pri pridelovanju lanu in konoplje, pri predelovanju slame in volne, skupno prejo ter končno vse to delo v »ustni in glasbeni folklori«. Sklepno poglavje pa označuje izumiranje ljudskega tkalstva z vsemi pripravljalnimi deli ter splošne spremembe na tem področju v zadnjem času. Na koncu je skušal strnjeno prikazati mesto in pomen velikopoljskega tkalstva v primerjavi s to dejavnostjo v sosednih in drugih evropskih območjih.

Obširen seznam virov, domače in tuje literature (tudi vseh pripovedovavcev) ter seznam uporabljenih besed pa še angleški povzetek končujejo knjigo, ki je obilno opremljena z risbami, fotoposnetki in tako v vsakem pogledu služi kot osnovni pripomoček za spoznavanje obravnavanih tehnik ter kot primerjalno delo.

Avtor, ki je že prej pisal o teh vprašanih, je opravil odlično delo, ki nadaljuje priznano izročilo poljske etnologije.

Vilko Novak